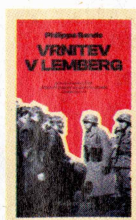
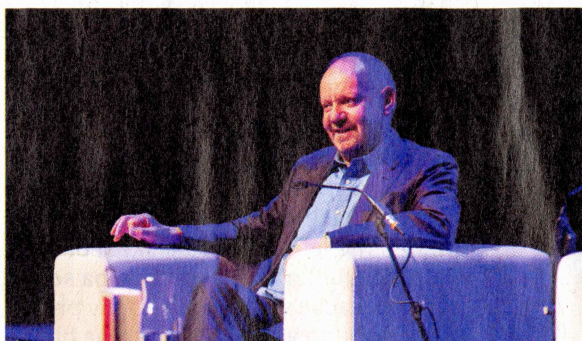

Philippe Sands

Vrnitev v Lemberg

Philippe Sands,
marec 2026 / Foto:
arhiv festivala Fabula

Osebna in pravna zgodovina

Lemberg. Lwow. Lviv. Lvov. Že imena pričajo o večetničnosti danes ukrajinskega mesta in menjavi v njem vladajočih. Ob pestrosti, tudi izključevalnosti, ki je vrhunec doseglja pred drugo svetovno vojno in med njo, dokončno pa etnično sestavo prebivalstva spremeni pod upravo Herberta Franka, ki je gostil taborišča, kot sta Majdanek in Treblinka, in so ga obsodili na obešanje v nürnberških procesih. Profesor prava in odvetnik Philippe Sands (1960), nedavni gost Festivala Fabula, v knjigi *Vrnitev v Lemberg* popisano mesto leta 2014 zadnjič obišče v družbi dedičev – sina prej omenjenega Frančka in sina Otta von Wächterja, ustanovitelja SS-divizije Galicija. Snemajo film *Moja nacistična zapuščina: kaj so zagrešili naši očetje*. Wächterjev sin je ganjen, ko slavijo lik in delo njegovega očeta.

Sands v knjigi gara na dveh ravneh. Na eni raziskuje okoliščine rešitve svojega deda Leona, njegov pobeg v času načrtnega uničevanja Judov; drugi člani družine so končali v koncentracijskih taboriščih. Zaradi nejasne babičine zveze v času dedovega odhoda v Ameriko si da celo primerjati dedni material z vnukinjo možaka, za katerega sumi, da je bil oče dedovega otroka. Pedantnost in zavzetost sta značilni za vse pisanje, ki zaradi dokumentov sodi v stvarno literaturo; zbira družinske fotografije, obiskuje kraje in priče, zgodbe postavlja v širši okvir.

To je mesto Lemberg, kjer so bili doma tudi sorodniki dveh

pravnikov, ki sta imela pomembno vlogo svetovalcev in piscev govorov v ozadju nürnberških procesov, Herscha Lauterpacha in Rafaela Lemkina. Prvi se je zavzemal za varstvo individualnih pravic pred

državo, drugi je avtor pojma genocid. *Vrnitev v Lemberg* je tako natančen popis spopada med stališčema, da je človeško bitje kot posameznik temeljna enota vsega prava (Lauterpach, 1943) in da je napade na narodne, verske in etnične skupnosti treba obravnavati kot mednaro-

dna hudodelstva (Lemkin, 1944). Na podlagi idej slednjega so sodili recimo za zločine v Ruandi, Jugoslaviji, Pinochetu in je nastalo Mednarodno kazensko sodišče (ICC), katerega sodnike (npr. Beti Hohler) zdaj šikanirajo ZDA. Sands bolj na hitro opravi z dejstvom, da so vsa zavezujoča določila o genocidu za nazaj že v času nastanka pojma rušile Velika Britanija in ZDA, zaradi kolonialne preteklosti in iztrebljanja staroselcev.

Sands piše za potrpežljivega poznavalca. Je preverljivo natančen in za pisanje uporabi vse razpoložljivo, priče, fotografije, osebno zgodovino, dokumente o razvoju obtožnice in obsodbi nacističnih zločincev. Dnevnik Herberta Franka, spomine njegovega sina. Nedvomno pomembno delo za razumevanje zgodovine nacizma, predvsem njegovega konca v primarnem, zgodovinskem okviru, pa tudi za razvoj pojmov mednarodnega prava, dokler je bilo videti, da je to zavezujoče.

Prevod Marko Košan,
spremna beseda Vasilka
Sancin. Beletrina,
Ljubljana, 2026
520 str., 34 €

Prebral: Matej Bogataj

Ocena: + + + +